

UVAŽAVANJE AFEKTIVNOG ASPEKTA U NASTAVI ENGLESKOG JEZIKA

INCLUSION OF THE AFFECTIVE ASPECTS IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING

Olivera Petrović

Rezime: Afektivna strana učenja stranog jezika nepravedno je bila zapostavljena u nastavi engleskog jezika u osnovnim školama. Obraćanje pažnje na afektivni aspekt može dovesti do efikasnijeg učenja jezika. Kada je afektivna strana u pitanju, moramo se baviti time kako riješiti probleme koji su nastali kao posljedica negativnih emocija i time kako stvoriti i koristiti pozitivne i olakšavajuće emocije. Kada su prisutni negativni emocionalni uticaji poput anksioznosti, straha, pritiska, ljutnje ili depresije, optimalni potencijal za učenje je značajno narušen. Podsticanje različitih pozitivnih emocionalnih faktora kao što su samopouzdanje, saosjećanje i motivacija mogu u velikoj mjeri olakšati i unaprijediti proces učenja stranog jezika. Primjenom humanističkih tehnika u nastavi engleskog jezika rješavaju se mnogi problemi u učionici, prije svega pitanja motivacije i discipline.

Ključne riječi: afektivni aspekti učenja engleskog jezika, humanističke tehnike, motivacija, disciplina

Abstract: *The affective side of foreign language learning has been neglected in English language teaching in primary schools. Focusing on the affective aspects may lead to the more efficient language acquisition. When it comes to the affective side we need to solve the problems occurred as the consequence of negative emotions and to create and use positive and beneficial emotions. When there are negative emotional influences such as anxiety, fear, pressure, anger or depression, optimal learning potential is being substantially diminished. Encouraging of various positive emotional factors such as self-confidence, sympathy and motivation can significantly enhance and improve the process of foreign language learning. The use of humanistic techniques in English language teaching helps in dealing with many classroom problems, particularly with motivation and discipline.*

Key words: *affective aspects of English language teaching, humanistic techniques, motivation, discipline*

Uvod: Problemi u nastavi engleskog jezika

Na osnovu posmatranja i analize nastave engleskog jezika u osnovnim i srednjim školama, kao i na fakultetima, došlo se do saznanja da nastavnici i dalje u najvećoj mjeri koriste tradicionalni gramatičko-prevodni metod u učenju stranog jezika. Posljedice toga su slaba komunikativna i lingvistička kompetentnost učenika, nedostatak motivacije, nedovoljno

angažovanje učenika/studenata i problem discipline. Jednostavno rečeno, učenici i studenti su nerijetko nezainteresovani, nedisciplinovani, a čak i poslije nekoliko godina učenja nisu sposobni da koriste engleski jezik. U traganju za rješenjem ovih problema došlo se do ideje za uvođenjem afektivnog aspekta u nastavu stranog jezika i primjenom humanističkih pristupa, konkretno humanističko – afektivnog pristupa o kome će u radu biti više riječi.

Emocije i učenje

Emocije se pojavljuju u svim fazama procesa učenja i one nam, takođe, pomažu da se bolje razumije zašto do usvajanja ne dolazi. Neprijatna osjećanja učenika mogu ugroziti čitav proces učenja, jer negativne emocije smanjuju kapacitet mozga za razumijevanje, uočavanje značenja i pamćenje. I sa neurološke strane dobijamo potvrdu za to - tvrdi se da je naše analitičko mišljenje uvijek pod uticajem emocija. Osjećanja su često uticajnija i u velikom broju slučajeva presudnija od mislećeg dijela mozga. Zbog toga je učenicima i studentima koji su hronično tužni, ljuti, zabrinuti ili uplašeni, teško da se koncentrišu, a time i da uče.

Stresna i prijeteca razredna klima dramatično oštećuje učenje. Stres koji prati doživljaj prijetnje posebno aktivira limbički sistem. Dolazi do automatskog smanjenja pažnje učenika, te oni gube mnogo od kapaciteta za racionalno i kreativno razmišljanje. Učenici mogu osjetiti prijetnju i strah ako izgube odobravanje, osjete bespomoćnost, kritiku, neuspjeh. Preplašeni, zbunjeni učenici ne mogu jasno razmišljati.

Drugim riječima, učenje nije samo mentalna funkcija, na njega snažno utiču emocije. Kad se ne obrati pažnja na neugodna osjećanja učenika u situaciji učenja, ona mogu ugroziti čitav proces učenja. S druge strane, pozitivna osjećanja stvaraju prijatno uzbuđenje i čine učenje privlačnim. Emocije određuju zašto učimo i imamo li samopouzdanja i sigurnosti u rezultat učenja. Naš mozak daje prioritet svim emotivno vođenim informacijama.

Afektivni aspekt i afektivni faktori u učenju stranog jezika

U knjizi *'Afekt u učenju jezika'* (*'Affect in Language Learning'*) Džejn Arnold (*Jane Arnold*)¹⁴ navodi osnovne razloge zbog kojih je razumijevanje afekta u učenju jezika važno.

¹⁴ Jane Arnold, *'Affect in Language Learning'*, Cambridge University Press, 1999., str. 2.

- Obraćanje pažnje na afektivni aspekt može dovesti do efikasnijeg učenja jezika. Kada je afektivna strana u pitanju moramo se baviti i time kako riješiti probleme koji su nastali kao posljedica negativnih emocija i time kako stvoriti i koristiti pozitivne i olakšavajuće emocije. Kada su prisutne negativne emocije poput anksioznosti, straha, pritiska, ljutnje ili depresije, optimalni potencijal za učenje je značajno narušen. Na sreću, nastavnici počinju da uviđaju uticaj negativnih emocionalnih faktora i pronalaze načine i rješenja da se nose sa njima. Sa druge strane, podsticanje različitih pozitivnih emocionalnih faktora, kao što su samopouzdanje, saosjećanje i motivacija, mogu u velikoj mjeri olakšati i unaprijediti proces učenja stranog jezika.
- Drugi razlog za usmjeravanje pažnje na afektivno u učionici stranog jezika prelazi granice predavanja jezika, pa čak i granice onoga što se tradicionalno smatra akademskim područjem. Danijel Golman¹⁵ u svojoj knjizi o emocionalnoj inteligenciji kaže da se zapadna civilizacija posebno od osamnaestog stoljeća koncentrisala na razumske, kognitivne funkcije našeg uma, a da je osporavala ili pogrešno tumačila sve što spada u oblast emocija. Jedna od najneprijatnijih posljedica te situacije je trenutna 'emocionalna nepismenost' u svijetu. Upravo ona uzrokuje ogromnu količinu sebičnosti, nasilja i zlobe koja uništava sve što je dobro i iskreno u ljudskoj prirodi i dovodi do narušavanja odnosa među ljudima.

Krašanova hipoteza o afektivnom filteru

Značajnu podršku humanističko – afektivni pristup pronalazi i u Krašnovim (*Stephen Krashen*) hipotezama o usvajanju stranog jezika.¹⁶ U osnovi Hipoteze o afektivnom filteru nalazi se tvrdnja da će se najbolje usvajanje jezika desiti u onoj sredini u kojoj nema zabrinutosti i nemira, tamo gdje učenici ne strepe od napada i kritike nastavnika ili podsmijeha vršnjaka i kolega, odnosno Krašnovim riječima tamo gdje je 'afektivni filter' nizak. Humanističke tehnike uspješno snižavaju afektivni filter koliko je to moguće time što smanjuju nivo anksioznosti, strepnje i straha u učionici, opuštaju učenike i oslobađaju ih stalnog odbrambenog stava.

Treba naglasiti da afektivna strana učenja ne stoji nasuprot kognitivne strane. Tek kada se obje strane koriste zajedno, dolazi do

¹⁵ Daniel Goleman, *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*, (1997.), Bantam; Reprint edition

¹⁶ Krashen, S., (1987.), *Principles and Practice in Second Language Acquisition*, Prentice Hall International

uspješnijeg i produktivnijeg procesa učenja. Ni kognitivna ni afektivna strana nisu presudne, niti se mogu odvojiti jedna od druge.¹⁷ I neurolozi i psiholozi se slažu da su emocije dio razuma i smatraju ih ravnopravnim partnerima u ljudskom umu.

Osnovne postavke humanističko-afektivnog pristupa

Da bi učenici i nastavnici uspješno primjenili model humanističkog obrazovanja, neophodno je da se prvo upoznaju sa osnovnim postavkama humanističko-afektivnog pristupa.

1. Izgrađivanje klime prihvatanja – Jedan od primarnih zadataka je da se u učionici stvori topla klima u kojoj svi osjećaju podršku i prihvatanje. Kada koristite humanističke tehnike, ova vrsta atmosfere stvorit će se ponekad sama od sebe. Studenti će se udružiti i osjetiti zajednički duh. Kada osjete da su prihvaćeni, smanjit će se njihovi strahovi i anksioznost koja je prepreka usvajanju stranog jezika. Izgradit će se povjerenje među učenicima, kao i između učenika i nastavnika. Svi mi posjedujemo osobine kojih nismo ni svjesni. Otkrivajući ih upoznajemo bolje sopstvene potencijale, gradimo samopouzdanje, oblikujemo svoj identitet i bolje razumijemo druge.

2. Naglasak na pozitivnom - Od ključne važnosti u sprovođenju afektivnih vježbi je fokusiranje na pozitivnim aspektima. Ove vrste vježbi naglašavaju pozitivne strane ličnosti, kod studenata stvaraju pozitivnu sliku o njima samima i pomažu da bolje razumiju i sebe i druge. One, također, pomažu u izgrađivanju interpersonalnih vještina koje nam često nedostaju u komunikaciji. Evo šta to konkretno znači u učionici. Kada studenti rade u grupi, zamolite ih da razmisle o tome šta im se posebno sviđa kod osobe koja sjedi sa njihove desne strane. Upravo time smo ih usmjerili na pozitivne strane ličnosti. Ako biste ih pitali šta bi promjenili kod svojih kolega studenata to bi bilo naglašavanje negativnog. U tradicionalnoj nastavi stranog jezika nastavnici stranog jezika vrlo često šalju negativne poruke svojim učenicima. Neprestano ispravljaju njihov izgovor, greške u govoru, pisanju i čitanju. Zadaju testove, ispravljaju ih i ocjenjuju. Ako se nastavnici od samog početka skoncentrišu na pozitivno, dobit će biti obostrana.

3. Dijeljenje iskustva sa drugima - Kada se stvori klima povjerenja i prihvatanja u učionici, odnosno kada studenti i učenici shvate da ih ni nastavnik ni kolege neće ismijavati, kritikovati i podcjenjivati zbog

¹⁷ Jane Arnold, *'Affect in Language Learning'*, Cambridge University Press, 1999., str.1.

njihovih grešaka i zbog onoga što oni sami jesu, vrijeme je da podijele sa drugima dijelove sebe: svoja osjećanja, iskustva, zanimanja, sjećanja, sanjarenja i fantazije. Time će dozvoliti da ih drugi upoznaju. Kada se studenti bolje međusobno upoznaju, manje su šanse da će se osjećati nepovjerljivo, nezainteresovano i ravnodušno. Tek kada podijelimo sebe sa drugima i kada nas oni prihvate možemo izgraditi povjerenje i samoprihvatanje. Izgleda da postoji neraskidiva veza između podjele iskustva sa drugima, prihvatanja od strane drugih i samoprihvatanja.

4. Ispravljanje grešaka – Svaki put kada učenik progovori na stranom jeziku, on rizikuje da napravi grešku. Da bi se smanjio broj grešaka, nastavnik može dati prijedlog struktura koje su pogodne za odgovor i koje se uklapaju u taj obrazac. Na osnovu grešaka koje učenici prave nastavnik će izvući zaključak koje su to oblasti koje zahtijevaju dodatnu vježbu. Ono što je posebno ohrabrujuće jeste da će prilikom primjene humanističkih aktivnosti učenici zaista željeti da komuniciraju, jer su aktivnosti koje se tiču njih samih, njihovih osjećanja, želja i interesovanja, odlični motivatori. Dok studenti razgovaraju na ciljnom jeziku, nastavnik se mora suzdržati od stalnog ispravljanja grešaka, jer time može dovesti do inhibicije kod učenika. U radu sa učenicima srednjoškolskog uzrasta primijećeno je da je mnogo uputnije ispravljati greške naknadno. Takođe, poželjno je da je nastavnik blag prilikom ispravljanja, da objašnjava grešku prijatnim glasom, a ne da to čini grubo i pri tom izvrgava učenika ruglu i podsmijehu.

5. Igre su nezaobilazni dio nastave. Prilikom primjene igara u nastavi engleskog jezika, kod učenika se isključuje nadzor i stalna potreba da se ispravljaju greške. Igre, posebno ako su prilagođene uzrastu i nivou znanja učenika, mogu da zaokupe njihovu pažnju toliko da upotreba stranog jezika postaje samo sredstvo da se ostvari cilj te igre. Učenici tako prestaju biti svjesni procesa učenja, a ciljni jezik im postaje neophodan da uspješno realizuju zadatak do kraja. Upravo u takvim okolnostima stvaraju se idealni uslovi za **usvajanje** jezika.

6. Muzika i ples imaju pozitivno dejstvo na usvajanje jezičkog materijala. Poželjno je da se studenti ponašaju i djetinjasto, jer će tako postati i otvoreniji. Larsen-Friman smatra da nije slučajno što muzika ima povoljan uticaj na učenje jezika. Komunikacija se odvija na dva nivoa: na prvom je lingvistička poruka koja se šalje i prima, a na drugom su faktori koji utiču na lingvističku poruku. Na svjesnom planu učenik obraća pažnju na jezik, a u podsvijesti muzika mu sugerije da je učenje lako i prijatno. Kada se postigne jedinstvo svjesnog i podsvjesnog, učenje se poboljšava.

7. Nastavnik koristi **veliki broj različitih aktivnosti** da bi kod studenata 'aktivirao' materijal kome su izloženi. Ponavljanje se izbjegava, a uvođenje novina promovije, jer ono doprinosi usvajanju jezika. Kada se

uporede časovi na kojima se koristi samo jedan način rada ili samo jedna vrsta aktivnosti sa časovima gdje se smjenjuju različite vježbe i oblici rada, jasno je da je dinamičnost i raznovrsnost ono što prija učenicima i što ih tjera da i sami uzmu učešće u nastavnom procesu.

8. Poželjno je da učionica u kojoj se odvija nastava bude svijetla i da se u njoj nalaze posteri, slike i fotografije veselih boja. Učenje se pospješuje u veselom okruženju. Među posterima koji vise na zidovima nalaze se i neki koji sadrže gramatičke informacije. Studenti uče iz onoga što je prisutno u njihovom okruženju, pa čak i ako njihova pažnja nije direktno usmjerena na to. Takvo učenje naziva se 'periferno učenje'¹⁸.

9. Uloga nastavnika je veoma bitna. On treba da ubijedi studente da učenje engleskog jezika neće biti zamarajuće i da će im predstavljati uživanje. Nastavnik razumije da učenici imaju određene psihološke barijere koje sprečavaju učenje i nastoji da ih odstrani. Nastavnik pokazuje samouvjerenost, jer ako studenti vjeruju nastavniku i poštuju njegov autoritet bolje će prihvatiti i zapamtiti informacije koje im on pruža. Treba naglasiti da humanistički pristup u nastavi stranog jezika ne predlaže da se dosadašnje aktivnosti u nastavi stranog jezika potpuno eliminišu nego predlažu dodavanje i obogaćivanje efektivne nastave stranog jezika koja se već odvija u učionicama.

Rezultati primjene humanističko-afektivnih tehnika

Upotrebom ovog metoda mogu se uspješno predavati sve jezičke vještine (čitanje, pisanje, govor i slušanje), kao i jezički sistemi (vokabular i gramatika). Sve primjenjene tehnike i vježbe naišle su na prihvatanje, čak i oduševljenje, učenika i studenata. Većina nastavnika je, takođe, dala pozitivne komentare. Učenici su se uključili u nastavni proces, stvorena je prijatna i topla atmosfera u učionici. Primijećeno je da su učenici sa pozitivnim mislima i osjećanjima daleko bolje pratili i usvajali nastavne jedinice.

Vršena su i upoređivanja efikasnosti nastave izvođene primjenom humanističko – afektivnog pristupa nasuprot nastavi izvođenoj tradicionalnim pristupom. U toku ljetnjeg semestra školske 2006/2007. godine nastava engleskog jezika na Pedagoškom fakultetu u Bijeljini odvijala se u dvije grupe. Prva grupa je slušala predavanja i imala časove vježbanja zasnovane na tradicionalnom gramatičko-prevodnom metodu, dok je druga grupa pohađala nastavu organizovanu i zasnovanu na principima humanističko-afektivnog pristupa. Rezultati su pokazali da su

¹⁸ Larsen-Freeman, D., (2000.), *Techniques and Principles in Language Teaching*, Oxford University Press, str. 84- 85.

studenti iz humanističke grupe imali bolje postignuće na testovima iz gramatike, vokabulara i na provjeri govornih sposobnosti, i to ne samo po većoj prolaznosti, nego i u pogledu prosječne ocjene, što se može i vidjeti u priloženoj tabeli.

Zaključak

Uočeno je da uvođenjem emocionalne strane ravnopravno uz kognitivnu, nastava stranog jezika dobija na efikasnosti. Pored konkretnih efekata, kao što su olakšavanje usvajanja stranog jezika, rješavanje problema nezainteresovanosti i discipline, povećanje motivacije i postizanje boljih rezultata na provjerama znanja, usmjeravanje pažnje na afektivno u učionici stranog jezika prelazi granice predavanja jezika. Jezički ciljevi

	Prva grupa (tradicionalni pristup)		Druga grupa (humanističko-afektivni pristup)	
	Prolaznost	Prosječna ocjena	Prolaznost	Prosječna ocjena
Gramatika	72%	7	76%	7
Vokabular	64%	7	85%	8
Razumijevanje teksta	80%	6	69%	7
Razgovor	60%	6	85%	8

postaju životni ciljevi. Predavanjem stranog jezika učenici se usmjeravaju da vode zadovoljniji i srećniji život, kao i da njeguju sve što je dobro i iskreno u ljudskoj prirodi.

Literatura

1. Arnold, J., editor, (1999.), *Affect in Language Learning*, Cambridge University Press
2. Moskowitz, G., (1978.), *Caring and Sharing in the Foreign Language Class, A sourcebook on humanistic techniques*, Heinle and Heinle Publishers
3. Brown, H. D., (1987.), *Principles of Language Learning and Teaching*, Prentice Hall
4. Larsen-Freeman, D., (2000.), *Techniques and Principles in Language Teaching*, Oxford University Press
5. Goleman, D., (1997.), *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*, Bantam; Reprint edition
6. Krashen, S., (1987.), *Principles and Practice in Second Language Acquisition*, Prentice Hall International, Hertfordshire